

5. Крусян А. Р. Науково-практична парадигма конституційних перетворень в Україні / А. Р. Крусян // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. / редкол. : С. В. Ківалов (голов. ред.), В. М. Дрьомін (заст. голов. ред.), Ю. П. Аленін [та ін.]; МОН України, НУ ОЮА. – Одеса : Юрид. л-ра, 2011. – Вип. 62. – С. 717-727.

6. Оніщук М. Конституційна модернізація: прогрес чи стагнація? [Електронний ресурс] / М. Оніщук. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.experts.in.ua/inform/smi/detail.php?ID=97751>.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І. Ю.

Василевська Римма Василівна
студентка I курсу магістратури
соціально-правового факультету
Національного університету «Одеська юридична академія»

ПРОБЛЕМА ЗАБОРОНИ ТРАДИЦІЙНОГО МУСУЛЬМАНСЬКОГО ОДЯГУ, ЩО ЗАКРИВАЄ ОБЛИЧЧЯ У КОНТЕКСТІ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Традиційний мусульманський одяг постійно викликає бурхливі громадські дискусії в країнах Європи, що пов'язано, перш за все, із зростаючими загрозами терористичних актів, а також прагненням захистити європейський культурний простір.

Першою країною, яка прийняла закон, що повністю заборонив чоловікам і жінкам закривати обличчя в громадських місцях, була Франція. Закон був прийнятий у 2010 році і вступив в силу у квітні 2011 року. Варто зазначити, що до 9% населення Франції – мусульмани, що становить близько п'яти мільйонів громадян [1]. Це найбільша мусульманська діаспора в Західній Європі.

За прикладом Франції аналогічний закон був прийнятий в 2011 році у Бельгії, де близько 5% населення складають мусульмани. З міркувань безпеки у Бельгії було встановлено заборону на носіння будь-якого одягу, що ускладнює встановлення особи в громадських місцях. Крім цього, в 2016 році Болгарія (в якій мусульмани становлять майже 8% від населення країни) утвердила заборону на носіння одягу, який приховує обличчя. В Нідерландах, де раніше (у 2007 році) ввели заборону на носіння паранджі в школах, нижня палата парламенту в листопаді 2016 року затвердила законопроект, який забороняє носити будь-який одяг, що закриває обличчя (в тому числі мотоциклетні шоломи) в громадських місцях [1].

Подібні заборони на носіння одягу, що закриває обличчя, також існують і в законодавствах окремих регіонів таких країн як Німеччина, Швейцарія, Іспанія, Італія тощо. Аналогічна заборона існує в залах суду в Данії.

В серпні 2017 року в Латвії був переданий на розгляд уряду законопроект про заборону на носіння в громадських місцях традиційного мусульманського жіночого верхнього одягу і будь-якого іншого одягу, який повністю закриває обличчя. Як відзначають автори законопроекту, такі обмеження будуть поширюватися на будь-яке закривання обличчя, наприклад, маскою, шоломом або таким одягом, як паранджа, нікаб або бурка [2]. З 1 жовтня 2017 року на території Австрії вступила в силу заборона на носіння в громадських місцях мусульманського одягу, що повністю закриває обличчя, а також медичних масок без приписів лікаря і маскарадних масок в несвяткові дні [3].

Вказані законодавчі акти досить часто викликають протести, зокрема, з боку мусульманських жінок. Так, у серпні 2008 року в Європейський суд з прав людини (далі – ЄСПЛ) звернулася бельгійка Ф. Дакір, яка оскаржувала заборону носити в громадських місцях одяг, що повністю закриває обличчя. А вже у 2008 році така заборона була введена в трьох бельгійських муніципалітетах – Пепенстері, Дізон і Вєрвє, що в провінції Льєж [4]. В ЄСПЛ позивач прагнула довести, що закон є проявом дискримінації за статевою та релігійною ознаками, порушує її права на свободу вираження, віросповідання або переконань, а також право на приватне життя, і є рівнозначним поводженню, що принижує гідність.

Європейський суд з прав людини 11 липня 2017 року виніс рішення у справі «Дакір проти Бельгії», згідно з яким суд визнав, що заборона носити в Бельгії одяг, який повністю закриває обличчя, не порушує Європейської конвенції з прав людини. Аналогічне рішення суд виніс і за зверненням двох мешканок Бельгії, які намагалися оскаржити федеральний закон Бельгії від 1 червня 2011 року про заборону на носіння на публіці одягу, що частково або повністю покриває обличчя [4].

Суд не виявив порушень статті 8 (право на повагу до приватного і сімейного життя), 9 (право на свободу вираження думки, совісті і релігії) і 14 (заборона дискримінації) Конвенції з прав людини [5]. ЄСПЛ, зокрема, зазначив, що встановлену заборону можна розглядати як елемент «захисту» прав і свобод інших осіб, а встановлене обмеження є «необхідним» у демократичному суспільстві.

Внаслідок такого рішення, деякі мусульманські жінки вважають за краще зовсім не виходити на вулицю, щоб дотримувати релігійні приписи і не порушувати законів країни. Така ситуація викликає неоднозначне ставлення громадськості.

«Сьогоднішнє рішення Європейського суду з прав людини підтримати заборону на носіння паранджі, що повністю закриває обличчя, в

громадських місцях ... відображає глибокий відхід від принципів свободи вираження і віросповідання та з усією очевидністю демонструє, що жінки не вільні відкрито висловлювати свої релігійні погляди», – заявляє Amnesty International (міжнародна неурядова організація) [6].

Таким чином, можна на власні очі побачити суперечність норм, спрямованих на забезпечення безпеки в демократичній країні, з одного боку; і норм, що захищають права на свободу думки, релігії, вираження національної самобутності (адже для мусульман національні традиції і звичаї тісно переплетені з релігійними нормами), з іншого.

Значний інтерес і стурбованість викликає ситуація, що склалася, і для Української держави, де з перших днів незалежності відбувається бурхливий процес відродження релігій всіх народностей, які проживають на території країни. Оціночна чисельність мусульман України становить від 500 тисяч до 1 млн осіб. До цього числа входять і мусульмани Криму (близько 300 тисяч чоловік), де іслам став реальним фактором суспільного життя [7, с. 218–223].

Ст. 35 Конституції України декларує: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання» [8]. Необхідно розуміти, що на ці свободи має право і жінка, для якої одяг, що закриває обличчя, вказаний її релігією. Ось чому конфронтація з даного питання державних інститутів влади з мусульманським співтовариством не сприятиме гармонізації ні міжконфесійних, ні державно-мусульманських відносин в Україні.

Тому надалі залишається відкритим питання: як правильно забезпечити оптимальне співвідношення колективних прав громадян на безпечне життя в суспільстві (зокрема, від терористичних загроз) і індивідуальних прав людини (на свободу думки, совісті і релігії, на свободу вираження, заборону дискримінації), не нехтуючи ні одним із цих прав.

Список використаних джерел:

1. Кто в Европе поддержал запрет на ношение паранджи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tass.ru/mezhdunarodnaya-panorama/3849302>.
2. Латвия введет запрет на ношение закрывающей лицо мусульманской одежды [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tass.ru/obschestvo/4467419>.
3. В Австрии ввели заборону на носіння паранджі та нікабу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unn.com.ua/uk/news/1690648-v-avstrii-vvely-zaboronu-na-nosinnia-parandzhi-ta-nikabu>.
4. ЕСПЧ поддержал запрет на ношение паранджи в Бельгии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bbc.com/russian/news-40569904>.

5. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_004.

6. Запрет ЕСПЧ на паранджу наказує женщин за выражение их религиозных убеждений [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://amnesty.org.ru/node/2968>.

7. Якубович М.М. Іслам в Україні: історія і сучасність / М.М. Якубович. – Вінниця : ТОВ «Нілан-ЛТД», 2016. – 264 с.

8. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст.141.

Науковий керівник: к.ю.н., асистент Средницька І.Ю.

Грицай Діана Іванівна

студентка II курсу юридичного факультету

Львівського національного університету імені Івана Франка

ПРАВОВИЙ СТАТУС РОБОТА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Розвиток робототехніки тісно пов'язаний із намаганнями створити штучний інтелект. Роботи, які матимуть здатність розпізнавати об'єкти, сприймати й аналізувати інформацію, ухвалювати рішення та навчатися, ймовірно, зможуть усвідомити власне “Я”, спровокувавши нові юридичні й етичні проблеми. Експеримент з виявлення у роботів задатків самосвідомості, який проводився у політехнічному інституті Ренсслера (США), дав позитивний результат [1]. А підсилення цих задатків, так би мовити, здатністю до самовідтворення може призвести до непрогнозованих наслідків (роботи, які вміють збирати з деталей собі подібних вже були апробовані британськими вченими [2]).

Навіть вітчизняні юристи переконані, що реальність із фантастичних книжок – «не за горами» [3], маючи підстави вважати, що «розумні машини» зможуть повністю замінити у багатьох сферах життєдіяльності людину.

Люди визначають певні загальнообов'язкові правила поведінки, встановлюють межі власних прав і свобод задля регулювання відносин між собі подібними, забезпечуючи, наскільки це можливо, мирне співіснування всіх членів суспільства. А якщо припустити, що у цьому соціумі з'являться нові види «осіб»? Чи будуть урегульовані відносини і з ними? Якщо так, то як саме? І наскільки ефективним буде таке регулювання юридичними засобами?